

การอนุรักษ์และการประยุกต์ภูมิปัญญา หัตถกรรมผ้าทอของคนยองในจังหวัดลำพูน

The Conservation and Application of Local Wisdom in Hand Woven Textiles of Yawng People in Lamphun Province

ทักษิณา พิพิธกุล (Tuksina Pipitkul)*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาคุณค่า การอนุรักษ์และการประยุกต์ภูมิปัญญา งานหัตถกรรมผ้าทอของคนยองซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดลำพูน โดยมีกรณีศึกษาจากองค์กรภาคสังคมในระดับท้องถิ่น อาทิ พิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้ว ศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอผู้สูงอายุวัดต้นแก้วและกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) จากการศึกษาพบว่า งานหัตถกรรมผ้าทอเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมเกษตรกรรม เมื่อสังคมอุตสาหกรรมได้แผ่ขยายเข้าสู่ส่วนภูมิภาค ด้วยการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นที่จังหวัดลำพูนเมื่อปี พ.ศ. 2526 ทักษิณา พิพิธกุล ผู้เขียนบทความนี้ได้อธิบายถึงผลกระทบที่ตามมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่มุ่งหน้าสู่การทำงานโรงงานส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญาด้านงานผ้าทอมือเริ่มสูญหาย แต่ด้วยความสำนึกและตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางปัญญาจากบรรพชนผู้นำภาคสังคมในท้องถิ่น จึงมีความเคลื่อนไหวในการสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านชีวิตและวัฒนธรรมของคนยองในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมในวงกว้าง อาทิ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ประชาชนและเยาวชนได้เล็งเห็นคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นรากฐานแห่งการสร้างองค์ความรู้แห่งชีวิต การกล่อมเกลาคิดใจและนำมาซึ่งความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่สืบไป

* ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

คำสำคัญ: คนยอง, หัตถกรรม, ผ้าทอ, จังหวัดลำพูน

Abstract

This article is a study of value, conservation and application of local wisdom in hand woven textiles of Yawng people, the largest population in Lamphun Province. There are case studies of social organizations in local area including the Museum of Wat Ton Kaew, the Art and Craft Textiles Center for Elders of Wat Ton Kaew and the Woven Textiles Center of Mae Raeng (Pinfay Store). It is found that hand woven textiles were a crucial fundamental way of living for people in agricultural society. When industrial society expanded to the suburbs and the Northern Industrial Estate established in Lamphun Province in 1983, the attitude of young generation toward hand woven textiles have changed. Most people headed to work in factories. The inheritance of local wisdom in hand woven textiles has declined. However, with the gratitude and the awareness to the value of intellectual heritage, some local leaders have established learning resource centers of Yawn culture in several ways. The purpose is to persuade public such as government organizations, educational institutions and young people to be aware of the value of wisdom heritage as it is the basic for the body of knowledge for life, shaping the minds and bringing us the proud of our culture.

Keywords: Yawng people, Handicraft, Hand woven, Lamphun Province

บทนำ

ลำพูนเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ประชากรของจังหวัดมีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มเขตวัฒนธรรมไทลื้อ ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดลำพูนเป็นชาวยองซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองยอง (ปัจจุบันอยู่ในเขตรัฐฉานฝ่ายตะวันออกของพม่า) ด้วยความสามารถทางด้านงานช่าง ชาวยอง

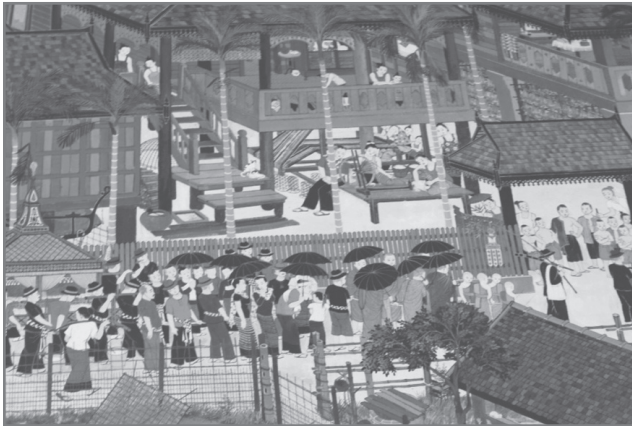
จึงมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูเมืองลำพูนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยการซ่อมสร้างวัดวาอารามและพุทธสถานของเมืองหริภุญไชยให้รุ่งเรืองขึ้นมาใหม่ ชาวยองมีใจรักด้านงานศิลปหัตถกรรม งานแกะสลัก งานเครื่องประดับ หัตถกรรมจักสาน และงานทอผ้าที่สืบสานกันมาจากบรรพบุรุษ ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 การทอผ้ายกดอกของชาวยองได้รับการฟื้นฟู โดยพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในรัชกาลที่ 5 ส่งผลให้งานหัตถกรรมผ้าทอของลำพูนมีความโดดเด่นในเรื่องความวิจิตร ประณีต อ่อนหวาน และได้รับความนิยมในหมู่ชนชั้นสูง ปัจจุบันแม้ว่าการมาถึงของนิคมอุตสาหกรรมจะทำให้ช่างฝีมือชาวยองมีจำนวนลดลงแต่เสน่ห์ของผ้าทอยังคงดึงดูดกลุ่มคนที่เห็นคุณค่าร่วมแรงช่วยกันอนุรักษ์ผ้าทอไว้ไม่ให้สูญหายโดยมีการริเริ่มงานพิพิธภัณฑ์และศูนย์หัตถกรรมจากคนท้องถิ่น อาทิ พิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้ว ศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอผู้สูงอายุวัดต้นแก้วและกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณผ้าย) เป็นต้น

ชาวยองกับจังหวัดลำพูน

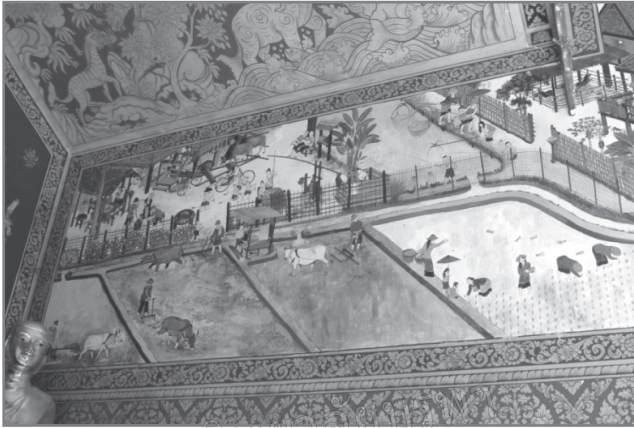
“ไทยยอง หรือ คนยอง เป็นชื่อที่ใช้เรียกกลุ่มคนไทลื้อที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองยองปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ (Keng Tung) อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของรัฐชาน (Shan State) ในประเทศสหภาพพม่า” (วรดิษฐ์ บุญยสุรัตน์ และแสวง มาละแซม, 2551, หน้า 1) คนยองได้ย้ายถิ่นฐานมาสู่ประเทศไทยเมื่อ 200 กว่าปีมาแล้ว ในปี พ.ศ. 2348 พระยาภาววิไลได้เกณฑ์ไพร่พลนับหมื่นจากเมืองยองให้มาอยู่ที่ลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชากรเหล่านั้นพัฒนาเมืองลำพูนซึ่งเคยเป็นเมืองหลวง แต่ได้ถูกทิ้งร้างจากสงครามให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง การเกณฑ์ไพร่พลในครั้งนั้น จึงเป็นการเกณฑ์คนยองมาตั้งระบบโครงสร้างสังคมคือ มีทั้งเจ้าเมือง บุตรภรรยา ญาติพี่น้อง ชุนนางเจ้านาย พระสงฆ์ ชาวนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างฝีมือผู้มีความชำนาญงานด้านต่าง ๆ มาช่วยกันฟื้นฟูบ้านเมืองวัดวาอารามเพื่อการทำนุบำรุงศาสนา ซึ่งปัจจุบันจังหวัดลำพูนยังคงเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยช่างฝีมือซึ่งได้เรียนรู้วิชาช่างต่าง ๆ จากบรรพบุรุษชาวยองของตน

วิถีชีวิตและเรื่องราวการทอผ้าของชาวลำพูนเชื้อสายยองจากอดีตมีปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังร่วมสมัย ที่วัดสะปุ่น้อย จังหวัดลำพูน วาดขึ้นเมื่อปี

พ.ศ. 2557- ปัจจุบัน โดยบุคลากรผู้มีผลงานดีเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมและจิตรกรท้องถิ่นเชื้อสายยองนามประสิทธิ์ ศิลปเดชากุล ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังนี้ได้บอกเล่าวิถีชีวิตของชาวยองเมื่อ 60 ปีที่แล้วได้อย่างมีชีวิตชีวา ด้วยภาพพรรณนากิจวัตรประจำวันของเกษตรกรกำลังไถนาเทียมควาย ปักต้นกล้าปลูกข้าว ปลูกกระเทียม เก็บเกี่ยวผลผลิต เยื้องออกไปมีภาพงานประเพณีปอยหลวงซึ่งจะมีขึ้นเมื่อผ่านพ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวในงานบุญมีการเฉลิมฉลอง กลุ่มเด็กน้อยกำลังวิ่งเล่นสนุกสนานหนุ่มสาวแต่งกายอวดกันด้วยสีสดฉูดฉาด ชาวยองสวมใส่ผ้าซิ่น เสื้อผ้า (เสื้อมีสาบเฉียงผูกเอว แขนยาวหรือแขนกระบอก) ผ้าสไบ ผ้าโพกศีรษะ บ้างสวมหมวก บ้างนุ่งผ้าขาวม้าคาดเอว ที่ภาพเรือนไม้หลังใหญ่จะสังเกตเห็นภาพหญิงชาวบ้านกำลังทอผ้าอยู่บริเวณใต้ถุนเรือน ถัดออกไปที่เรือนอีกหลังหนึ่ง ก็มีภาพหญิงสาวกำลังทอผ้า และข้างกายเธอนั้นมีชายหนุ่มนั่งเฝ้าทอเกี่ยวพาราสีสาวงาม กล่าวกันว่า “ผ้าทอสามารถถ่ายทอดอารมณ์ของผู้ทอ...การทอผ้าให้ได้คุณภาพที่ดีนั้น ผู้ทอต้องอยู่ในภาวะอารมณ์ที่มีความสมดุลและจิตใจเบิกบาน” (ปรีชาเกียรติ บุญเกียรติ, 2558, สัมภาษณ์) การสนทนาล้อเล่นเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินจึงนับเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยให้สาวเจ้าทอผ้าได้อย่างรื่นรมย์

ภาพที่ 1 ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังของประสิทธิ์ ศิลปเดชากุล ที่วัดสะปุ่น้อย จังหวัดลำพูน (ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 2 ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังของประสิทธิ์ ศิลปเดชากุล ที่วัดสระปทุมน้อย จังหวัดลำพูน
(ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558)

ชาวยองกับผ้าทอ

คนยองเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดลำพูนซึ่งมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด อีกทั้งคนยองยังเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสามารถทางด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ ดังคำกล่าวของประติมากรอาวุโสเชื้อสายยอง นามอินสนธิ วงศ์สาม ผู้ซึ่งได้รับเกียรติยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ ด้านประติมากรรม ประจำปี พ.ศ. 2542 ว่าตนเองนั้นมีแบบอย่างในการดำเนินชีวิตจากบิดาผู้สืบเชื้อสายเจ้าเมืองยอง นามว่า เจ้าหนานหมื่น วงศ์สาม คนยองที่อยู่ในตระกูลเจ้าจะมีทักษะด้านงานช่างชั้นสูงและเป็นช่างฝีมือชั้นยอด เพราะต้องเป็นผู้นำชุมชน ผู้ชายก็จะมีทักษะด้านงานช่างต่าง ๆ อาทิ งานแกะสลักไม้ งานจิตรกรรมกระจกเขียนสี งานโลหะเครื่องประดับ เครื่องเงินและเครื่องทอง “ส่วนผู้หญิงชาวยองจะมีทักษะในงานด้านทอผ้า...ทุกคนทอผ้าเป็นอยู่แล้ว บ้าของผมก็เป็นคนคัดลอกแบบและทอผ้าที่มีฝีมือประณีตมาก บ้าเคยคัดลอกลายให้กับบริษัทที่ 4 เป็นงานที่ละเอียดมาก ไม่มีใครทำได้อย่างแก” (อินสนธิ วงศ์สาม, 2558, สัมภาษณ์)

“การทอผ้าสำหรับชาวลำพูนเป็นสิ่งที่สามารถแสดงถึงความพร้อมของผู้หญิงในการออกเรือน รวมไปถึงในเรื่องของลวดลายก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถและ

ความพยายามของผู้หญิงคนนั้นด้วย” (เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์, 2553, หน้า 27) ผู้หญิงที่มีความละเอียดประณีตในการทอผ้าจะได้รับยกย่องชื่นชม ถนัด สิทธิเจริญ (2558) ผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์หัตถกรรมผ้าทอเวียงยองของวัดต้นแก้ว ได้เล่าให้ฟังถึงมารดาของตนอย่างภูมิใจว่า “คนในหมู่บ้านมักจะพูดว่าแม่ทอผ้าไหมได้สวย ได้ละเอียด ประณีต และแม่เป็นคนใจเย็น” ผู้หญิงชาวยองจะทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน งานทอผ้าจึงเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีพซึ่งมีการเรียนรู้และถ่ายทอดกันระหว่างครอบครัว โดยเฉพาะจากมารดาสู่บุตรสาว โดยจะเริ่มเรียนเมื่ออายุประมาณ 6-7 ขวบ หรือเมื่อสามารถเข้าที่ทอผ้าได้ การเรียนรู้เป็นการบอกสอนด้วยวาจา ฝึกปฏิบัติและจดจำ ไม่มีแบบอย่างการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ฝึกต้องอดทนและฝึกซ้ำอย่างสม่ำเสมอ จุมปี มณีวรรณ (2558) ชาวยองในอำเภอป่าซางเล่าให้ฟังว่า “จะหัดทอผ้ากับแม่กับพี่สาว ถ้ากว้างก็เข้า ค่อย ๆ หัดทอไปเรื่อย ๆ หัดทอมาตั้งแต่เด็ก ๆ แม่จะเป็นคนบอกคนสอนให้ทอ”

สตรีชาวยองมีความสามารถด้านงานทอผ้าเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่โดยมากมักเป็นการทอผ้าฝ้ายและออกลดลายแบบพื้นฐานเพื่อใช้กันเองในครัวเรือน ส่วนในคุ้มเจ้าจะมีการทอผ้าไหมแต่ก็เป็นลดลายพื้นฐานธรรมดาเช่นกัน งานหัตถกรรมด้านผ้าทอของจังหวัดลำพูนได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาอย่างจริงจัง เมื่อพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นพระญาติกับเจ้าเมืองลำพูนทรงนำรูปแบบลดลายจากราชสำนักส่วนกลางมาประยุกต์เข้ากับผ้าขึ้นเมืองเหนือ พระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าไหมยกดอกให้แก่เจ้าหญิงส่วนบุญและเจ้าหญิงลำเจียก ซึ่งต่อมาทั้งสองได้ฝึกหัดการทอผ้าไหมยกดอกให้กับชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงคุ้มเจ้าแถบตำบลเวียงยอง จนมีความชำนาญสามารถทำงานอยู่กับบ้านหรือตั้งโรงงานทอผ้าได้ “ช่วงนั้นในจังหวัดลำพูนก็จะมีโรงงานทอผ้าหลายโรงที่เป็นศิษย์เก่าต่อเนื่องมาจากในวัง จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ. 2526 น้ำท่วมจังหวัดลำพูน โรงงานทอผ้าได้รับความเสียหายต้องปิดตัวไปหลายโรงงาน โรงงานของแม่ผมก็ได้รับความเสียหายและมีคนงานเหลืออยู่สองคน แม่บอกว่าไม่มีใครทำแล้วเขาไปทำโรงงานอุตสาหกรรมกันหมด ตอนนั้นนิคมมาเปิดเด็ก ๆ ก็ไม่มีใครทอผ้าแล้ว (ปรีชาเกียรติ บุญยเกียรติ, 2558, สัมภาษณ์)

อุทกภัยในจังหวัดลำพูนช่วงทศวรรษที่ 2520 ก่อให้เกิดความเสียหายกับโรงงานทอผ้าหลายโรง ผนวกกับการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (2520-2524) ได้มีนโยบายในการกระจายพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคและเพื่อการพัฒนาเมืองหลักเมืองรองของภาคต่าง ๆ จึงได้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นที่จังหวัดลำพูนเมื่อ พ.ศ. 2526 ยังผลให้คนรุ่นหนุ่มสาวที่เคยทำงานผ้าทอมือเปลี่ยนอาชีพไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม ด้วยเหตุผลที่ว่า การทำงานกับนิคมอุตสาหกรรมได้ค่าแรงมากกว่า และไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือเหมือนกับการทำงานผ้าทอ ด้วยเหตุนี้จำนวนผู้รู้ซึ่งมีความชำนาญในด้านงานผ้าทอมือจึงเหลือน้อยลงและผู้สืบสานก็ลดน้อยลงตามไปด้วย ผนวกกับเทคนิควิธีการดำเนินงานผ้าทอมือยังไม่เคยมีการบันทึกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ความรู้เรื่องเครื่องมือ การเก็บตะกอก การย้อมสี การออกกลดลายและการทอค่อย ๆ สูญหายไปตามการเสียชีวิตของคนเฒ่าคนแก่ ในยุคแห่งการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมและเครื่องจักรส่งผลให้ผ้าทอมือเป็นสิ่งที่ถูกลืมและสูญหาย

หัตถกรรมผ้าทอ: คุณค่าที่มากกว่าการใช้สอย

แม้ว่าผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักรจะสามารถผลิตได้เร็วและได้ปริมาณมากกว่าผ้าทอมือ แต่ผู้ที่มีประสบการณ์และเคยสัมผัสกับผ้าทอมือมาแล้วนั้น จะยกย่องและให้คุณค่ากับผ้าทอมือ ว่าเป็นผ้าที่มีคุณภาพดีกว่าผ้าทอเครื่องจักรในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1) การปรับตัวกับภูมิอากาศ

ผ้าทอมือเป็นผ้าที่สวมใส่สบายทั้งเนื้อผ้าฝ้ายและผ้าไหม สามารถปรับตัวยืดหยุ่นกับอุณหภูมิต่าง ๆ ได้ดี เพ็ญศรี ยศเวียง (2558) ช่างทอผ้าในศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มทอผ้าผู้สูงอายุบ้านเวียงยองวัดต้นแก้ว กล่าวว่า “ผ้าทอมือใส่แล้วเย็นซักแล้วไม่หด ทนกว่า ใสได้นานกว่า” และปรีชาเกียรติ บุญเกียรติ (2558) กล่าวว่า “ทั้งเส้นใยฝ้ายและเส้นใยไหมต่างล้วนมาจากเส้นใยธรรมชาติจากสิ่งมีชีวิต จึงมีความยืดหยุ่นต่อสภาพอากาศราวกับว่ามันยังมีชีวิต” อีกทั้งการทอผ้าด้วยมือช่วยรักษาคุณสมบัติของเส้นใยจึงยังคงคุณสมบัติของการปรับตัวเข้ากับสภาพอากาศได้ดี

2) คุณภาพความคงทน

ปรีชาเกียรติ บุญเกียรติ (2558) กล่าวว่า

“ผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักรคงทนสู้ผ้าทอมือไม่ได้ เนื่องจากเครื่องจักรจะดึงให้เส้นด้ายมีความตึงอยู่ตลอดเวลา เส้นใยบางเส้นก็จะมีขาดตัว ความคงทนก็จะไม่ค่อยมี ลองสังเกตดูเวลาใช้งานผ้าทอด้วยเครื่องจักรจะขาดก่อนทุกครั้ง ยกตัวอย่างง่าย ๆ ผ้าขาวม้าที่ทอด้วยเครื่องจักร ดูครั้งแรกดูสวยจริง เทกซ์เจอร์ (texture) ของผ้าจะดูเรียบ จะไม่มีอะไรที่เป็นขั้นตอนแต่เวลาใช้งานสั้น เนื้อผ้าที่ออกมาใหม่ ๆ จะกระด้างแข็ง เพราะเขาหลงเบี่ยงเพื่อสะดวกในการใช้ความตึงของเครื่องจักร แต่ผ้าทอมือความตึงหย่อน (strength) อยู่ที่แรงงานคน การกระทบเข้ามาเนื้อจะแน่นหรือไม่แน่นอยู่ที่แรงงานของมือคน ความตึงหย่อนของมันที่จะดึงให้ขาดด้วยแรงคนไม่มี เพราะฉะนั้นเส้นใยทุกเส้นที่เข้ามาอยู่ในผ้ามันจะคงที่ การใช้งานผ้าทอมือยังซักผ้าก็ยังไม่เหนียวมือ ไม่กระด้าง แล้วใช้ได้ยาวนาน”

3) ความงาม

หัตถกรรมผ้าทอมือเปรียบประดุจงานสร้างสรรค์ทางศิลปะแขนงหนึ่ง ผู้สร้างสรรค์งานทอต้องมีความรู้เกี่ยวกับเส้นใย เทคนิคการย้อมสีและการทอต่าง ๆ นอกจากนี้ การทำงานอย่างสังเกตและเข้าใจธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมรอบข้างก็จะทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้งานทอที่มีคุณค่าและความงามแตกต่างกันออกไป ปรีชาเกียรติ บุญเกียรติ (2558) ให้ความเห็นว่า

“ผ้าที่เราทอจากแรงคน ฝีมือคน เส้นของมันอยู่ในเทกซ์เจอร์ (texture) ที่ไม่ซ้ำซาก การทอด้วยเครื่องเขาจะกำหนดด้วยฟันเฟือง เนื้อผ้าแต่ละชั้นแต่ละผืนมันจะถูกกำหนดไว้ ผ้าทอเครื่องจักรมันสาก ทอมือนุ่มมันมีชีวิตและมีจิตใจ มีเส้นของมัน จิตใจและชีวิตของผ้านี้เริ่มตั้งแต่วัสตุแล้วก็มาถึงคนทอ มันถึงได้มีความพิเศษ เชื่อใหม่ว่าคนทอผ้าสำหรับผม ผมดูออกว่าช่วงเขาทอผ้าผืนนี้อารมณ์เขาดี ไม่ได้มั่ง เขาโกรธเกลียดไม่สบายไหม ในเนื้อผ้าเราจะดูออกทันที...เส้นของมันอยู่ตรงนี้ ถ้าคุณเป็นคนช่างเกต...ถ้าอารมณ์โกรธมันจะกระเทก

เนื้อผ้าตรงนั้นมันจะแน่น แต่ถ้าวันไหนอารมณ์ดีมันจะทอไปเรื่อย ๆ บางทีก็ร้องเพลงไปทอไป เนื้อผ้ามันก็จะเนียนไปตลอด เพราะฉะนั้นผมถึงบอกว่ามันแสดงอารมณ์ของผู้ทอ ผ้าทอเครื่องมันจะเท่ากันไม่มีการเป็นหนา ๆ บาง ๆ ไม่มีเทกซ์เจอร์ (texture)... บางครั้งก็เกี่ยวกับอุณหภูมิของอากาศเหมือนกัน บางครั้งฤดูหนาว ฤดูฝน ฤดูแล้ง ทอผ้าออกมาจะไม่เหมือนกัน หน้าหนาวอากาศมันแห้ง ผ้าใหม่ทอขึ้นมามันมีประจุไฟฟ้า ผ้าจะไม่ค่อยแน่นเท่าที่ควรด้วยธรรมชาติของฤดูกาล เมื่ออากาศแห้งไฟฟ้าสถิตจะเกิดขึ้นกับเส้นใยที่มันเสียดสีกัน ผ้าจะไม่แน่น โป่งขึ้นโป่งลง หน้าฝนทอผ้าที่ดีที่สุดเพราะความชื้นในอากาศดี ทอผ้าเนื้อแน่นมาก สีกี่สวยด้วย ไม่มีประจุไฟฟ้าด้วย ส่วนหน้าร้อนก็ดี ความชื้นก็ใช้ได้แต่ว่าใยไหมมันจะกรอบ ความแห้งของอากาศมาช่วยเสริมอีก”

4) คุณค่าต่อจิตใจ

ในยุคที่เครื่องจักรอุตสาหกรรมสามารถผลิตสินค้าได้จำนวนมากและเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากในครั้งละมาก ๆ ทำให้งานหัตถกรรมที่ต้องใช้เวลา ใช้สมาธิและจิตใจในการทำดูด้วยคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยลงไปถนัดตา หากแต่สิ่งที่มีเพิ่มมากขึ้นคือคุณค่าทางด้านจิตใจ ถนัด สิทธิเจริญ (2558) กล่าวว่า

“ผมว่าการที่เราได้ทำอะไรด้วยตนเอง มันทำให้เกิดการคิดและการพัฒนา ถ้าเอาแต่ซื้อที่ซื้ออย่างเดียวไม่คิดสร้างสรรค์ออกมา อาจก่อให้เกิดปัญหาของการนิยมชมชอบสินค้านำเข้า เพราะเราไม่ให้คุณค่าต่อการคิดสร้างสรรค์ด้วยตนเอง จริง ๆ คนต้องหัดทำเองซึ่งก็เริ่มต้นจากภูมิปัญญาที่เรามีนี่แหละแล้วก็ค่อย ๆ ขยับไปทำเองในแบบที่อาจจะร่วมสมัยมากขึ้นหรือเป็นปัจจุบันมากขึ้น นี่คือประโยชน์ของงานหัตถกรรมที่ฝึกให้คนได้ทำได้คิดอยู่ตลอดเวลา”

และปรีชาเกียรติ บุญยเกียรติ (2558) กล่าวว่า

“สำหรับคนทั่วไปงานหัตถกรรมดูเหมือนจะเป็นงานที่ล้าสมัย คนสมัยก่อนถ้าเขาไม่ทำงานหัตถกรรมเขาก็ไม่มีอะไรจะใช้ แต่คนเดียวนี้ซื้อง่าย ใช้แล้วทิ้ง มันง่ายเกินไปงานหัตถกรรมจึงเหมือนเป็นสิ่งที่

ด้อยค่าไป แต่จริงๆ แล้วผมว่างานหัตถกรรมมีราคาและมีค่ามากที่สุด ผมว่าอย่ามองข้ามไป ด้านจิตใจมันจะไม่มีค่าเลยเด็ดขาด เดี่ยวนี้ใช้ของแล้วทิ้งเลย ซื้อมากๆ เอา ไม่มีภาพแบบผมที่นั่งอยู่บนตักแม่ที่กำลังทอผ้า ไม่มีอีกแล้ว งานหัตถกรรมมีคุณค่าต่อวิถีชีวิต ต่อจิตใจ ต่อหน่วยใหญ่ของความเป็นสังคม งานหัตถกรรมเป็นสิ่งที่ควรมีอยู่กับท้องถิ่น....เราควรกระตุ้นให้เด็กเห็นความสำคัญของงานด้านนี้ เขาจะมีความตั้งใจ ความพยายามและความภูมิใจ ผมเคยไปสอนเด็กประถมเรื่องเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผมไม่กำหนดเลยว่า จะย้อมสีอะไร บอกแต่ว่าให้ย้อมสีธรรมชาติ เอาพืชทุกชนิดที่อยู่ใกล้ตัวเราเป็นสีทั้งนั้น ไม่มีอะไรที่ไม่มีสี อยากย้อมสีอะไรก็ให้เอามา จะปั่นหรือสกัด หรือใช้แอลกอฮอล์สกัดออกมา ทำอย่างไรก็ได้ให้สีมันออกมา แล้วลองเก็บข้อมูลไว้ ปรากฏว่าเด็ก ๆ สนใจทำกันมาก บางคนแปลกใจมาก เอากุหลาบสีแดงมา แต่ใช้มะนาวเป็นตัวประสานมันกลับออกสีเขียว เด็ก ๆ บอกว่าทำให้หนูละเอียดอ่อนขึ้น ช่างสังเกต ให้ประโยชน์ และรู้จักให้คุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และเกิดความภูมิใจ”

คนของกับการสืบสานงานหัตถกรรมผ้าทอ: พิพิธภัณฑวัดต้นแก้ว ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยองและกลุ่มทอ ผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย)

ในขณะที่หลายคนกำลังมุ่งหน้าสู่การทำงานโรงงาน ชาวของบางกลุ่มกลับเล็งเห็นความสำคัญของงานผ้าทอจึงต้องการอนุรักษ์สืบสาน โดยมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และศูนย์หัตถกรรมขึ้นมาในท้องถิ่น อาทิ พิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้ว ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยองและกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย)

1) พิพิธภัณฑวัตถุต้นแก้วและศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุ บ้านเวียงยอง

ภาพที่ 3 แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดตันแก้ว จ. ลำพูน
(ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558)

ภายในวัดตันแก้วมีพิพิธภัณฑวัตถุต้นแก้วหรือพิพิธภัณฑวัตถุพื้นบ้านชาวยองก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยพระครูไพศาลธีรคุณเจ้าอาวาสวัดตันแก้ว เพื่อเป็นพื้นที่จัดแสดงสิ่งของที่เกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนา และสิ่งของเครื่องใช้ของชาวยองในอดีต อาทิ พระพุทธรูปไม้ เครื่องจักสาน เครื่องใช้ไม้สอย ข้าวของเครื่องใช้ ผ้าทอ และชุดผ้าขึ้นที่ได้รับการบริจาคจากญาติคนเฒ่าคนแก่ผู้ล่วงลับ การบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑวัตถุเป็นลักษณะของการจัดทำกันเอง โดยมีพระครูไพศาลธีรคุณเจ้าอาวาสวัดตันแก้วเป็นผู้นำ แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการเฉพาะตัวพิพิธภัณฑวัตถุเป็นแต่เพียงตัวอาคารมีงานศิลปวัตถุเปิดให้ผู้สนใจได้เข้าชม โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

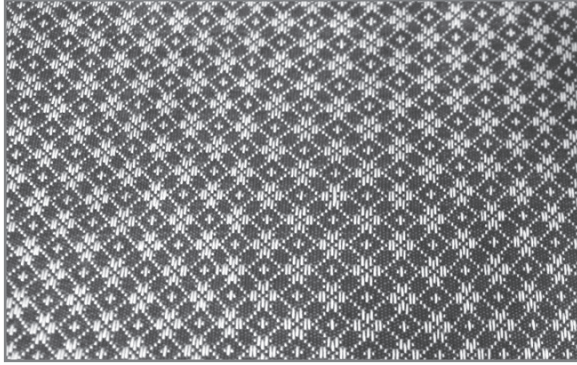
บริเวณฝั่งตรงข้ามเชื่อมกับอาคารพิพิธภัณฑวัตถุต้นแก้วเป็นศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยองก่อตั้งเมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2541 โดยพระครูไพศาลธีรคุณ และถนัด สิทธิเจริญ คนลำพูนเชื้อสายของผู้ซึ่งมีความรักในงานผ้าทอพื้นถิ่น ทางศูนย์ฯ ได้จัดพื้นที่ฝึกสอนว่าจ้างผู้สูงอายุและชาวบ้านท้องถิ่นผู้สนใจให้มาทอผ้าที่วัดเพื่อฝึกปฏิบัติ ถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์งานทอเป็นสินค้า

เล็ก ๆ น้อย ๆ เผยแพร่ให้กับสาธารณชน ผ้าทอส่วนใหญ่เป็นผ้าขึ้นและผ้าขาวม้าทางศูนย์ฯ ได้เพิ่มความหลากหลายให้กับผู้ซื้อที่ไม่สามารถซื้อผ้าผืนใหญ่ได้ ด้วยการจัดทำผ้าพันคอ โดยผ้าแต่ละผืนเป็นการทอมือ ซึ่งบางครั้งหากผู้ทอยังทำไม่เสร็จผู้ซื้อสามารถสั่งทำ และศูนย์ฯ จะจัดส่งสินค้าให้ผู้ซื้อทางไปรษณีย์

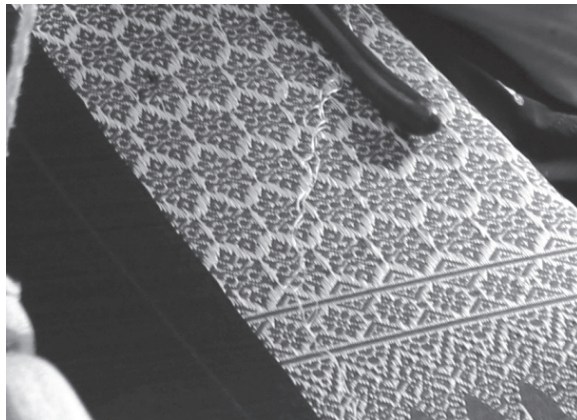
ช่างทอผ้าของศูนย์ฯ สามารถเข้ามาทำงานเมื่อมีเวลารว่าง ซึ่งโดยมากจะเป็นผู้สูงอายุวัยหลังเกษียณที่ต้องการใช้เวลาว่างร่วมกัน แต่เดิมช่างทอผ้ามีอยู่จำนวนมากแต่มีจำนวนลดลงไปตามการเสียชีวิตโดยยังไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามาแทน ปัจจุบันจึงพบเห็นช่างทอผ้าประมาณ 4-5 คนเท่านั้นที่ประจำที่ทอผ้า ผ้าทอของศูนย์ฯ ผลิตกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยองมีความโดดเด่นในเรื่องของผ้าฝ้ายยกดอกที่ยังคงอนุรักษ์ลวดลายจากผ้าโบราณ ซึ่งได้ถอดแบบออกมาจากผ้าในพิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้ว อาทิ ลายดอกพริก ลายดอกพิกุล ลายดอกจัน ลายดอกบัว และลายราชวัตร เป็นต้น ซึ่งผ้าทอลวดลายโบราณเหล่านี้ ยังคงได้รับความนิยมจากกลุ่มลูกค้าที่ต้องการผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นเมืองลำพูน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายดอกพิกุลซึ่งถือว่าเป็นลายประจำจังหวัด การอนุรักษ์ผ้าโบราณของพิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้ว ทำให้ช่างทอผ้าของศูนย์ฯ ผลิตกรรมบ้านเวียงยองมีต้นแบบจากภูมิปัญญาพื้นถิ่นในการศึกษา หลายครั้งที่มีการออกลวดลายใหม่แต่ก็มักมีพื้นฐานมาจากลวดลายดอกไม้ที่มีความอ่อนหวาน และมีการวางรูปแบบตามแบบผ้าขึ้นโบราณ อาทิ ลายพฤษภาทศวรรษ ซึ่งเป็นลวดลายใหม่เพิ่งได้รับการออกแบบเมื่อปี พ.ศ. 2558 โดย ถนัด สิทธิเจริญ

ภาพที่ 4 สินค้าที่ศูนย์ฯ ผลิตกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยอง (ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 5 ผ้าฝ้ายลายดอกพริกซึ่งเป็นลวดลายผ้าแบบโบราณได้รับการอนุรักษ์
และสืบสานจากศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุเวียงยอง
(ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 6 ลายพฤกษาสวรรค์ออกแบบโดย ถนัด สิทธิเจริญ เมื่อปี พ.ศ. 2558
เป็นการออกแบบโดยมีพื้นฐานจากลวดลายผ้าโบราณในพิพิธภัณฑวัดต้นแก้ว
(ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558)

พิพิธภัณฑวัดต้นแก้วและศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยอง มีแนวคิดหลักในการดำเนินงานการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ผ้าทอมือ

โบราณโดย ก) เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่จัดแสดงผ้าโบราณของชาวยอง รับมา โดยการบริหารจัดการและเมื่อจัดแสดงก็จะเขียนชื่อและนามสกุลเจ้าของผ้าเพื่อให้ลูกหลาน ชาวยองได้เห็นฝีมือลายมือในการทอผ้าของบรรพบุรุษตน แต่เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ ยังขาดผู้เชี่ยวชาญดูแล ปัจจุบันจึงมีการเสื่อมสลายของวัตถุสิ่งของตามอายุขัย ข) เป็นแหล่งสืบสานลวดลายผ้าโบราณโดยจะมีการคัดลอกแบบลายจากผ้าโบราณ และนำลวดลายมาทอขึ้นใหม่ ซึ่งปัจจุบันได้มีการถอดแบบจากลายผ้าโบราณออกมาบ้างแต่ก็ยังไม่มีการจัดเก็บพิมพ์ที่เป็นระบบ ทำให้ลายผ้าบางลายสูญหายอีกครั้งหนึ่ง ค) เป็นศูนย์ฝึกสอนการทอผ้าให้กับผู้สนใจ โดยในขณะนี้กลุ่มเป้าหมายอยู่ที่กลุ่ม ผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระงานประจำ แต่ยังไม่สามารถดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เขามาสืบสานได้

การตั้งต้นของพิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้วและศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอ ผู้สูงอายุบ้านเวียงยองจากคนในระดับท้องถิ่น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ต่อคุณค่าภูมิปัญญาโบราณแล้ว ยังเป็นการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับวิถีชีวิต และงานหัตถกรรมคนยองให้กับคนรุ่นปัจจุบันได้ศึกษา ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์และศูนย์ หัตถกรรมมุ่งมั่นดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และสืบสาน พร้อมยินดีให้บริการเผยแพร่ ความรู้ออกไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็ได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติด้วย ถนัด สิทธิเจริญ (2558) กล่าวว่า “มีชาวญี่ปุ่นมาเรียนเรื่องผ้าและการทอที่นั่นซึ่งก็ยินดีสอนให้ ขอเพียง ให้ความรู้ได้มีการสืบสานและต่อยอด ไม่ว่าจะเป็นคนชาติไหนก็ยินดีถ่ายทอด ดีกว่า ปลดปล่อยให้ภูมิปัญญานั้น ๆ สูญหายซึ่งจะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก”

2) กลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย)

กลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 ด้วยต้องการ สืบสานงานผ้าทอมือและส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนจากรากฐานภูมิปัญญา พื้นถิ่น โดยในระยะแรกตั้งต้นจากการศึกษาเทคนิควิธีการทอและการย้อมสีแบบ โบราณ กระทั่งพบว่า ความรู้จากบรรพชนที่สั่งสมมานั้นสามารถนำมาพัฒนาต่อยอด เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของคนในยุคสมัยปัจจุบันที่เน้นในเรื่องความหลากหลาย ได้ ด้วยความตั้งใจที่ต้องการนำพื้นฐานด้านการทอผ้ามาพัฒนาเป็นอาชีพเสริม สมาชิกในกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) ได้ออกไปเรียนรู้ศึกษาอบรมเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านการย้อมสีผ้าจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่เป็นผลสำเร็จ จนกระทั่ง สุพิณ จันทร์วรรณได้รับการสนับสนุนจากบุตรสาวที่จบการศึกษาทางด้าน

วิทยาศาสตร์ได้นำกระบวนการศึกษาแบบฉบับบันทึก สังเกต และทดลองมาช่วยพัฒนา งานด้านการย้อมสีจากธรรมชาติ ซึ่งใช้ฐานจากภูมิปัญญาโบราณมาพัฒนาเพื่อให้สี ติดคงทนและมีกลุ่มโทนสีหลากหลายมากขึ้น ซึ่งการทดลองนี้ต้องใช้การเก็บข้อมูล ด้านการย้อมสีจากหลากหลายพื้นที่ทั้งในชุมชนบนเขาและที่ราบทางภาคเหนือ ผลม ผสานกันจนก่อให้เกิดผลตามเป้าหมาย ปัจจุบันนี้งานผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) มีความโดดเด่นด้านการทอผ้าพื้นที่มีการย้อมสีธรรมชาติซึ่งมีกลุ่มสี ของผ้าให้เลือกมากมายตามความต้องการ อีกทั้งกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) ยังมีการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า ด้วยการประยุกต์การตัดเย็บผ้าฝ้ายทอมือเป็น เสื้อเชิ้ต เสื้อคลุมอาบน้ำ เสื้อแขนกระบอก เสื้อคอกระเช้า ผ้าพันคอ ปลอกหมอน ผ้าซิ่น และรองเท้าน้ำ เป็นต้น ทำให้มีรายการสั่งซื้อเข้ามามาก อีกทั้งรายการสั่งซื้อ แบบผ้าพื้นม้วนใหญ่จากชาวญี่ปุ่นครั้งละมาก ๆ ทำให้สมาชิกของกลุ่มทอผ้าบ้าน แม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) มีรายได้ดีตามสมควร

การรวมตัวกันเพื่อการประกอบอาชีพของกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) นับว่าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากมีทั้งการสืบสาน การพัฒนา และประยุกต์ ผ้าทอมือให้อยู่ในรูปแบบผลิตภัณฑ์สินค้าที่ต้องตรงกับความต้องการในภาวการณ์ ของตลาดปัจจุบัน อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มยังได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ งานผ้าทอมือและการย้อมสีธรรมชาติให้กับโรงเรียนและชุมชนหมู่บ้านที่มีความสนใจ เพื่อให้องค์ความรู้ด้านงานผ้าทอมือยังคงสืบสานและพัฒนาต่อไป ดังที่ สุพิณ จันทร์ วรธรณ (2558) กล่าวว่า “เมื่อก่อนเราก็ต้องไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาพื้นถิ่น จากท้องที่อื่น ๆ หลาย ๆ แหล่งเอามาผสมผสานกันจนได้งานสีย้อมธรรมชาติ ตอนนี ้เรามีความรู้ในระดับหนึ่งแล้ว ก็พร้อมที่จะคืนความรู้ที่ได้มาออกไป” อย่างไรก็ตาม สุพิณ จันทร์วรธรณ ได้ทิ้งท้ายไว้ว่า แม้กลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรงจะประสบผลสำเร็จ ในการประกอบอาชีพด้านงานผ้าทอมือแต่ทางกลุ่มก็ประสบปัญหาด้านผู้สืบทอด ซึ่งในปัจจุบันจะมีก็แต่ผู้สูงอายุที่มาร่วมกลุ่มกันทำงาน หากสิ้นคนรุ่นที่หลงเหลือ อยู่นี้ต่อไปภายหน้าคนรุ่นหลังก็อาจจะไม่ได้มีโอกาสสวมใส่ผ้าทอมือจากกลุ่มทอผ้า บ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) อีกต่อไป

ภาพที่ 7 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติจากกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพินผ้าฝ้าย)
(ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 8 โปสเตอร์แสดงภาพการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพินผ้าฝ้าย)
(ที่มาของภาพ: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2558)

บทสรุป

คนยongซึ่งเป็นกลุ่มประชากรหลักของจังหวัดลำพูน เป็นกลุ่มชนที่มีความชำนาญในด้านการช่างและงานหัตถกรรม โดยเฉพาะสตรีจะมีความผูกพันอยู่กับงานทอผ้าซึ่งถือเป็นงานหัตถกรรมรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตในสังคมเกษตรกรรมในอดีตการสร้างสรรคงานทอ การย้อมสี การเก็บตะกอกและการออกตลาดขายกระทำกันอย่างไม่มีการจดบันทึกแต่ใช้วิธีการจดจำ เมื่อสิ้นผู้รู้ความรู้อันงานผ้าทอก็เริ่มสูญหาย ผนวกกับการเข้ามาของสังคมอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตในปริมาณมากได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว จึงส่งผลกระทบต่อทัศนคติของคนกับผ้าทอที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามการตระหนักรู้และการเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตน ทำให้ชาวบางกลุ่มไม่ละทิ้งงานหัตถกรรมผ้าทอมือ โดยมีกลุ่มชาวของท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนได้ริเริ่มการอนุรักษ์ผ้าทอโบราณในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมภายใต้แนวคิดหลักที่ต้องการรวบรวม อนุรักษ์ และสืบสาน อาทิ พิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้วและศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มผ้าทอผู้สูงอายุบ้านเวียงยอง นอกจากนี้สตรีชาวของกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง (ร้านพิณฝ้าย) ได้รวมตัวกันเพื่อพลิกฟื้นภูมิปัญญาด้านการย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีธรรมชาติให้มีความโดดเด่นสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายใช้สอย หากแต่การอนุรักษ์และการสืบสานงานผ้าทอมือของชาววยongยังคงประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้สนใจเข้ามาสืบสาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ประชาชนทั่วไป สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมให้การสนับสนุนส่งเสริม เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของผ้าทอมือรวมถึงงานหัตถกรรมพื้นบ้านอื่น ๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป เนื่องจากภูมิปัญญาพื้นถิ่นเหล่านั้นนอกจากจะทำให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวแล้ว ยังสามารถทำให้เขารู้จักประยุกต์สิ่งใหม่จากฐานความรู้รอบตัวในชุมชน อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจในชีวิตวัฒนธรรมของตนเอง

บรรณานุกรม

- จุมปี มณีวรรณ. (2558, 7 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ทักษิณา พิพิธกุล ที่อุทยานธรรม
และหอศิลป์ จังหวัดลำพูน.
- ณัด สิทธิเจริญ. (2558, 8 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ทักษิณา พิพิธกุล ที่วัดต้นแก้ว
จังหวัดลำพูน.
- ปรีชาเกียรติ บุญเกียรติ. (2558, 6 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ทักษิณา พิพิธกุล ที่ศูนย์
ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมยกดอกเพ็ญศิริ จังหวัดลำพูน.
- เพ็ญศรี ยศเวียง. (2558, 8 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ทักษิณา พิพิธกุล ที่วัดต้นแก้ว
จังหวัดลำพูน.
- เพ็ญสุภา สุขคตะใจอินทร์. (2553). วิวัฒนาการของผ้าทอเมืองลำพูน. เอกสารประกอบ
การประชุมเสวนา เนื่องในวันสตรีสากลปี 2553 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
หริภุญไชย สำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่, หน้า 16-28.
- วรลักษณ์ บุญยสุรัตน์ และแสง มาละแซม. (2551). ไทยอง. เอกสารประกอบการ
สัมมนาวิชาการเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในล้านนา: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์
ไทยอง ไทลื้อและไทใหญ่, หน้า 1-21.
- สุพิน จันทะวรรณ. (2558, 8 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ทักษิณา พิพิธกุล ที่กลุ่มทอผ้า
บ้านแม่แรง (ร้านพินฝ้าย) จังหวัดลำพูน.